

Tankar om en tillväxtkultur i Hagfors.

Detta är beskrivningen av en vision, en dröm om att vi bygger vårt samhälle tillsammans i stället för att sitta och vänta på att någon ska ta hand om det. Jag förstår om mina funderingar skapar frustration och tveksamhet för det är en gränslös omställning som jag föreslår och förändringar är alltid jobbiga. Men utveckling är ju att utmana gamla system och vanetänkande, det innebär att vara olydig och gå utanför ramarna för att hitta nya vägar in i framtiden. Den kloke herr Einstein uttryckte det så här: "Dagens problem måste lösas med ett helt annat tänkande än det som skapade dem".

Så, snälla, luta dig tillbaka och läs mina reflexioner utan att hetsa upp dig - så här på idéstadiet är det ju fullständigt ofarligt. Det är när förslagen börjar förverkligas som du måste välja om du ska bidra till utvecklingen eller kritisera oss som satsar på framtiden.

Jag inleder med att beskriva lite av vad jag har varit med om så att du förstår varför jag tycker som jag tycker och föreslår sedan en helt ny modell för hur vi skulle kunna gemenskap vår tillvaro i Hagfors kommun.

Under mer än fyrtio år har jag jobbat med entreprenörskap och samhällsutveckling och konstaterar att det finns väldigt lite utrymme i vårt samhälle för människor med idéer och entusiasm. I Sverige är ordning och reda viktigare än kreativitet och det är inte bara Staten som lägger locket på. Alla hierarkiska organisationer, alltså även större delen av näringslivet, kräver att de anställda gör som de blir tillsagda så chefer är mer intresserade av kontroll och styrning än av medarbetarnas påhittighet eftersom den bara stör planeringen.

Den här likformighetskulturen börjar för övrigt tidigt i våra liv eftersom det är viktigare att vara normal än att vara sig själv. När jag skrev en låt om att låta våra barn och ungdomar förverkliga sina drömmar - "Bli entreprenör!" som den heter - bifogade jag en liten instruktion: "Att sjungas under havandeskapets sjätte till nionde månad för när föräldrar och skola får tag i ungen är det för sent."

Vuxenvärldens i och för sig omtänksamma syfte med detta är att om du lyder och sköter dig och inte sticker ut så blir du heller inte retad eller mobbad. Till detta kommer Jantelagen som hindrar oss från att ta initiativ för vi ska ju inte tro att vi är nåt. Och resultatet av detta systematiska förtryck av våra eldbesjälade ambitioner blir att de flesta förr eller senare ger upp och anpassar sig till det svenska sinnessillstånd som jag kallar för "inlärdd hjälplöshet".

Därmed är vi inne på den kultur av likgiltighet som kallas "nånannanismen", det vill säga att det är någon annan och inte jag som har ansvaret för att tillvaron fungerar. Eftersom vi har det så bra här i Sverige så behöver vi faktiskt inte ta ansvar för våra liv för kommun och stat har olika skyddsnät med bidrag och åtgärder som kan utnyttjas. I många fall leder det tyvärr till trygghetsnarkomani eftersom de flesta tycker det är enklare att resignera än att kämpa.

Den efterhängsna bruksmentaliteten.

Om vi nu tittar lite närmare på vår egen bygd så har vi i flera hundra år dessutom haft ett eget speciellt skyddsnät, nämligen Uddeholmsbolaget (UHB). Det grundades 1668 och när jag 302 år senare kom från Göteborg som nyanställd stålformatör på huvudkontoret så upptäckte jag genast ett fenomen som jag tidigare inte ens hade hört talas om, nämligen bruksmentaliteten. Det var UHB som styrde och ställde, kommunen var av underordnad betydelse. Men det är klart att med sina 12 000 anställda hade det gamla bolaget stort

inflytande och allt kretsade kring järnverket. Det var där man skulle jobba så någon egentlig arbetsmarknad fanns inte. Ur trygghetssynpunkt var bruksmentaliteten alldeles utmärkt så länge det gick bra för UHB för då var det bara att göra sin dagliga plikt och kvittera ut lön. Men när tiderna blev sämre så visade sig den inlärd hjälplösheten tydligt för då blev folk bara sittande i väntan på besked, det är ju arbetsgivaren som har ansvaret för mitt liv. Eller brukspatron om du så vill.

I mitten av 70-talet var det nära att UHB gick i konkurs, men tack vare ett statligt lån på 600 miljoner överlevde bolaget. Sedan dess har det hänt mycket, koncernen har sålts ut och i dag är Hagfors Järnverk ett modernt utlandsägt företag och bruksandan finns inte längre kvar. Eller gör den det? Ja, tyvärr lever den kulturen vidare trots att förutsättningarna är borta. På något sätt sitter den i väggarna och överförs från generation till generation och detta är ett stort hinder i utvecklingen av Hagfors kommun.

Patron ur.

Så vad gör vi då för att få bruksmentaliteten och Jantelagen att släppa taget om oss så att vi själva kan ta över ansvaret för hur vi vill ha det? Som göteborgare kan jag inte låta bli att leka med ord och i det här fallet handlar det ju om att eliminera den inverkan som brukspatron fortfarande har på många människors mentalitet. Därför kallar jag min vision för "Patron ur - så att vi inte kan skjuta på framtiden".

Som sagt: Vad ska vi göra? Och varför? Och hur? Och när?

Livets mening.

Låt mig utgå från min definition av Livets mening. Det låter lite högtravande, men jag är en enkel man så jag menar bara att det är att bli den bästa versionen av mig själv. Att göra så gott jag kan, som vi säger här i Värmland. Med ett viktigt tillägg och det är att vi ska utvecklas tillsammans, att vi ska hjälpa varandra att lyckas. Så funkar det i ideella föreningar, inom idrotten och i andra sammanhang där vi brinner för något gemensamt.

Entreprenörer, inteprenörer och antiprenörer.

Det jag skulle vilja är att vi alla inser den enkla sanningen att vi är födda för att leva fullt ut. För att ordleka lite till så påstår jag att vi alla föds som entreprenörer. Småbarn är ju hopplösa att hålla reda på för de ska alltid kolla allting och drar iväg hur som helst. De är nyfikna, företagsamma och levande och det är knappt man kan ha dem i möblerade hus.

Som jag antydde tidigare i låten om entreprenörskap så fostras vi till "inte-prenörer" om du förstår vad jag menar. Vi ska sköta oss, lyda föräldrar, lärare och chefer och vara som andra. Uppfostran och umgängeskulturen blir i många fall ett sätt att begränsa oss i stället för att stimulera våra drömmar och vår livslust.

Men inte nog med det, vi styrs dessutom av "anti-prenörer". Politiker vill ha det på sitt sätt och det är lite typiskt att de bara krusar för oss medborgare - alltså i praktiken deras arbetsgivare - några månader innan valet och sedan är vi inte längre intressanta. Dessutom är alla partiers valbudskap "Rösta på oss så ska vi ta hand om dig!" Men jag vill inte bli omhändertagen, jag vill vara med och påverka och skapa ett levande samhälle!

Nationalekonomiska innovationer undanbedes.

För säkerhets skull översätts politiken till regler och förordningar som sköts av byråkrater och därmed försvinner empatin och det sunda förnuftet. Att gå utanför regelsystemet är förbjudet och jag var för ett antal år sedan med om en patetisk rättsprocess när vi i den ideella föreningen Republiken Klarälvdal'n startade ett aktiebolag, BolagsBolaget AB, där eldsjälarna kunde anställa sig för att driva sin egen affärsverksamhet på ett enkelt sätt. Vi tog

helt enkelt hand om all administration så att de kunde ägna sig åt att skaffa kunder och göra ett bra jobb. Det ledde till att vi betraktades som kriminella av Skattemyndigheten eftersom vi gav våra anställda alltför stor frihet och alldeles för mycket ansvar. Anställda ska styras och övervakas, nämligen, och så småningom åtalades vi i Länsrätten för vårt tilltag. Då hade vi 200 anställda och hade betalat in elva miljoner till välfärden, men det ville alltså Staten sätta stopp för. I mitt försvarstal döpte jag åtalspunkten till "Vållande till annans bröd" och kan meddela att de inte har någon humor i Länsrätten så vi förlorade och beordrades att lägga ned verksamheten. Efter överklagande hamnade vi i Kammarrätten och där konstaterade de att så länge BolagsBolaget betalar sina avgifter och sköter sig så har Skattemyndigheten inte att göra med vilket ledarskap vi tillämpar. Så vi vann den matchen, ungefär som när David slog Goliat. Idag är "egenanställning" en accepterad bolagsform och det finns många sådana arbetsgivare att hyra runt om i Sverige. Cirka 50 000 personer jobbar på det sättet och Skatteverket har en särskild hemsida som beskriver konceptet.

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att vi var några stöllar i Ekshär som lanserade en nationalekonomisk innovation, tog matchen mot byråkratin och vann över Staten. Det innebär att vi faktiskt har förändrat den svenska näringslivsstrukturen. Är vi lite stöddiga för det? Självklart, men framför allt vill vi att du ska förstå att vi eldsjälar kan ändra och utveckla samhället om vi aldrig ger oss!

Det bör nämnas att vi blev inbjudna till Näringsdepartementet tre gånger under de år som rättsprocessen pågick. Regeringen tyckte att vår idé var jättebra och att Skattemyndighetens paragrafrytteri var vansinnigt. Så vad gjorde de då för att underlätta nyskapandet för oss? Svar: Ingenting! Fast en gång tog de i lite extra och önskade oss "Lycka till i er ädla kamp!" En i sanning ynkelig insats från dem som påstår sig styra landet!

Nu kanske du förstår vad jag menar när jag säger att samhället är uppbyggt för att begränsa oss medborgare, alla som vill väl i sin ädla kamp är störningar som måste elimineras.

Chefer, ledare och mentala knytkalas.

Nog om detta, nu skulle jag vilja lyfta fram några områden inom Hagfors kommun som vi kan utveckla tillsammans, men först några ord om samarbete och ledarskap eftersom de faktorerna är helt avgörande för om ett utvecklingsarbete ska lyckas eller inte.

Hierarkiska organisationer sätter struktur och system i första hand och är definitionsmässigt olämpliga när det gäller att utveckla sin egen verksamhet. I det ideella, kooperativa och privata livet har vi alla ansvar för att vardagen fungerar så där gäller en helt annan kultur.

Vilken klantskalle som helst kan bli utnämnd till chef för det är bara en titel och inget kvalitetsbegrepp. Däremot är rollen som "ledare" något som man måste göra sig förtjänt av för det betecknar den som tillför gruppen/laget/organisationen något konstruktivt och på ett positivt sätt bidrar till det gemensamma resultatet. Så ledare kan vem som helst i teamet vara under arbetets gång, till och med chefen om han/hon vågar bjuda på sig.

Låt mig göra en jämförelse som symboliserar hur jag menar att vi ska skapa vår nya hagforskultur. Mitt förslag är att vi organiserar oss som ett "mentalt knytkalas". Ett knytkalas är den perfekta modellen för gemenskapande eftersom var och en bidrar med sitt bästa och det är ju kalasbra! Och ingen chef behövs för var och en har hela bilden klar för sig och tar fullt ansvar för sina bidrag liksom för helheten, vi hjälps åt för att nå målet.

Så roligt och meningsfullt som vi har på ett knytkalas har vi aldrig i en hierarki. Även om chefen försöker motivera de underställda med auktoritära uttalanden av typ "Tindra med ögonen, ungdjäväl, det är jul!" så infinner sig inte den rätta stämningen. Och det beror på att en sådan chef inte är accepterad som ledare, inte är en respekterad resurs i sammanhanget.

Låt våra ungdomar skapa Hagfors framtid!

Under hösten har jag varit med på några inspirerande seminarier på Hagfors Innovationspark kring lokal samhällsutveckling. Efter olika turer och teman landade vi senast på att vi behöver ta itu med den kvardröjande bruksmentaliteten som jag tog upp tidigare i den här processbeskrivningen. Likaså med den nedvärderande Jantelagen som på samma effektiva sätt hindrar människor från att ta initiativ. Jag har uppfattningen att den här samhällskulturen är vanligare i Hagfors tätort, om vi till exempel ser på Ekshärad så är stämningen mer positiv där eftersom den bygden formats av skogs- och lantbruk som ju är en typ av företagsamhet.

En briljant idé som kom upp på vårt senaste möte var att engagera våra gymnasieelever kring frågan "Vad gör vi för att få fart på Hagfors?" Inte minst skulle våra 75 UF-ungdomar (Ung Företagsamhet) kunna göra en insats eftersom de är inställda på att förverkliga sina drömmar. På sätt och vis skulle vi göra dem till fullvärdiga rådgivare åt kommunfullmäktige och ta deras funderingar och förslag om "Det Nya Hagfors" på allvar så att de känner att de är med och påverkar. Dels kommer vi att få många fräscha idéer som vi i vuxenvärlden knappast skulle tänka på och dels skulle en sådan strategi förmodligen ge eko i övriga Sverige eftersom ungdomar normalt sett inte åtnjuter sådan respekt från vuxenvärlden.

På FramtidsForum passade jag på att sondera terrängen både hos UF-företagen och hos skolfolk med flera och det är bara att släppa handbromsen!

Dags för kommunal entusiasm och eldsjälspyromani!

För att vi ska ha en chans att lyckas med alla uppslag och satsningar måste den kommunala organisationen ställas om så att den utstrålar entusiasm, uppmuntran och eldsjälspyromani. I dag finns inte den andan utan vi måste växla över från byråkratiskt chefskap till kreativt ledarskap. Jag tror inte att det blir något större problem eftersom de flesta människor innerst inne tycker om att vara med när det händer något så ett par inspirationseminarier förstärkta med kommunledningens tydliga vilja att förlösa organisationen bör få igång den kreativa förändringsprocessen. Möjligen kan några av cheferna känna osäkerhet när de nu ska släppa kontrollen och bli förändringsagenter, men då ärner säj om vi ger dem moraliskt stöd. Det är visserligen ett hästjobb, men tänk så bra det blir när paragrafryttarna fattar galoppen!

Kanske kan vi använda en idé från BolagsBolaget: Självklart skrev vi anställningsavtal med vår personal, men vi hade även ett så kallat inställningsavtal som tog upp relationen mellan arbetsgivare och arbetstagare. Kortfattat undertecknade vi bägge ett papper som fastställde att vi har gemensamma mål och att vi litar på varandra. Dessutom konstaterade vi att företagsledningens främsta uppgift är att hjälpa personalen att lyckas. En självklarhet, kan tyckas, för om det går bra för personalen så går ju företaget bra, men jag har faktiskt under mina över fyrtio år i näringslivet aldrig sett en ledningsfilosofi som så tydligt hyllar medarbetarnas betydelse.

När det gäller politiken så vore det en nåd att stilla bedja om att partierna samlas kring Den Stora Visionen och inte betar sig som kollegerna på riksnivå, alltså som uppblåsta egoister som sätter sina egna framgångar framför Sveriges bästa. I en kommun tror jag att det synsättet redan finns i många avseenden och jag ber att få illustrera med en bild där några figurer tillsammans lägger ett pussel med olika färger.

Inspirerande KKN-träffar.

Utöver ovannämnda projektidéer så finns det många andra, inte minst vad vi oftast menar när vi pratar om begreppet kultur. Nyligen var jag med om en väldigt intressant KKN-träff (Kulturella och Kreativa Näringar) som utformades som en minimässa. Målsättningen var att erbjuda "en dörr in" för hagforsare som har tankar om företagsstart, ambitionen att växa eller står inför ett generationsskifte. Det var också ett tydligt erbjudande till föreningar som på

olika vis verkar för lokal utveckling och socialt entreprenörskap. Mässan var en viktig samverkan mellan lokala och regionala aktörer som vill erbjuda stöd i framtida utvecklingsprocesser och börja samarbeta på riktigt. Kul och viktigt!

Sveriges första nationella byfåne.

Till sist ett annorlunda projekt som kan sätta Hagfors på kartan på ett lite roligt sätt. Förra hösten blev jag utnämnd till "Sveriges första nationella byfåne", det var några finska representanter som kom över för att införa konceptet i vårt land. Eftersom jag hade varit i Österbotten och hållit ett antal seminarier tyckte de väl att jag uppfyllde kraven. I Finland har man haft den här traditionen i trettio år och det måste påpekas att deras byfånar (kylähullu) är eldsjälar som bidrar till bygdens utveckling. Här i Sverige har ordet en mer negativ klang eftersom vi definierar byfånen som en lite korkad person. Men strunt i det, jag är stolt över utmärkelsen, inte minst för att jag nu har paper på att jag är naturlig och inte normal.

Byfånar utses varannat år så nästa höst är det dags igen här i Sverige och fram till dess handlar det om att marknadsföra konceptet så att landets kommuner kan anmäla kandidater för man kan inte utse en byfåne i samma kommun igen. Hur vi ska fixa detta vet jag inte, men på något sätt kan vi säkert lansera byfåneriet som symbol för det naturliga och kreativa tänkandet och att det är något som vi uppmuntrar här i Hagfors!

På mitt visitkort har jag en vädjan: "Var dig själv, det finns redan så många andra!"

Jag tror att vi har alla möjligheter att lyckas ersätta bruksmentaliteten med en eldbesjälad samhällskultur för nu är vi många som vill samma sak. Dessutom har Oberoende Realister tagit över kommunledningen och det är därför som jag engagerar mig, tidigare hade vi ett traditionellt politiskt styre som inte ville vara en del av förändringen. Men nu är det alltså "vanligt folk" som har det största inflytandet på den hagforska framtiden och eftersom jag tror att de kommer att hålla ord och göra som de säger så kallar jag dem för "pålitliker".

Och i det här sammanhanget vill jag gärna citera den fantastiske Steve Jobs som konstaterade att "Jag hedrar knäppskallarna, originalen, bråkstakarna, de som ser verkligheten på ett annat sätt och inte följer regler. Vi kan tycka vad vi vill om dem, men vi kan inte ignorera dem. De som är tokiga nog att tro att de kan förändra världen är också de som kommer att göra det." - Vilket herr Jobs sannerligen gjorde ...

Avslutningsvis föreslår jag vi ska ha en generös syn på det här med kultur, all utveckling förutsätter skaparanda, framtidstro och livslust. Kultur är ju att odla och om vi inte odlar så får vi ingenting att skörda. Hagfors behöver en tillväxtkultur som får medborgarna och kommunen att blomma. Som mental trädgårdsmästare tycker jag att det är dags att börja så frön i krukor - alltså bygdens fegisar - och på friland. Och, tro mig, den bästa växtkraften finns hos busfröna även om de ofta betraktas som ogräs!

Ängåsen den 20 november 2018

Bengt

KRESAM

När de gamla lösningarna är problemet.

www.kresam.se

Bengt Gustavsson
bengt@kresam.se
070-5484605

